

Araştırma Makalesi

Türk Müziği'nde Karadeniz Kemençesi ve Cemal Berber'in katkıları

Aydın Sarmusak^{1*} ve Nilgün Sazak²

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş: 24 Nisan 2022

Kabul: 30 Mayıs 2021

Online Yayın: 30 Haziran 2022

Anahtar Kelimeler

Cemal Berber

Karadeniz Kemençesi

Karadeniz Müzik Kültürü

Kemençenin Popülaritesi

2822-3195 / © 2022 TM

Genç Bilge Yayıncılık tarafından
yayınlanmakta olup, açık erişim,
CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Öz

Ortaya çıkış tarihi belirlenemeyecek kadar eski olmasına rağmen Karadeniz Kemençesi, 2000 yılına kadar Türkiye genelinde etkin olarak kullanılmamıştır. Bu sebeple Karadeniz kemençesi ile yapılan müzik, belli kalıpların dışına çıkamamaktadır. Başlangıçta kemençe icra şekli genel olarak çift tel üzerinden trıl süsü yani parmağın tele hızlıca vurulması ile yapılmaktaydı. Kemençeye yeni bir soluk getiren Cemal Berber'in vibrasyon tekniği dediğimiz, enstrüman klavyesinde parmakların bir nota üzerinde hızlıca ileri ve geri doğru hareket ettirilmesiyle, ortaya çıkan bu yeni teknik Karadeniz kemençesi ile icra edilen müziğin popülaritesin artmasına katkı sağladı. Araştırmada literatür taramaları ve doküman analizi yapılarak halk tarafından kabul görmüş olan müzisyenlerle kişisel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kemençe ile ortalama 70 yıllık süreç içerisinde yapılan çalım tarzlarına değinilmiştir. Bu makalede; farklı çalım tarzları neticesinde ortaya konulan müziklerin dinlenme ve yaygınlık alanları üzerinde Cemal Berber'in etkisi, yine Cemal Berber'in kemençe icra tekniği evreninde araştırılmıştır. Kemençe ile yapılan icra farklılıklarının, Karadeniz müziği üzerindeki etkisi de bu araştırma üzerinde yansıtılarak betimlenmektedir.

Makaleye atıf için

Sarmusak, A., & Sazak, N. (2021). Türk Müziği'nde Karadeniz Kemençesi ve Cemal Berber'in katkıları.

Türk Müziği, 1(1), 1-12. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10703563>

Giriş

Son 70 yılda geleneksel icra ile yapılan Karadeniz yöresi müziğinin, diğer müzik türlerine ve popüler kültür akımına karşı biraz geride kaldığı görülmektedir. Halk tarafından küçük görülen bir müzik türü haline geldiği, keşfedilmediği ve hatta, "Arı vızıltısı mı yoksa riv riv havası mıdır" şeklinde yorumlara maruz kaldığı gözlemlerimiz ve kayıtlarımız sonucu fark edilmektedir. Kemençe taşımanın dahi utanılacak bir vaziyet aldığı dönemler kemençe kültürüne verilen değer ve ilgi noktasında halkın bir ikilemde olduğunu göstermektedir. Son on beş yıla gelindiğinde geleneksel icradan bağımsız bir şekilde farklı teknikler kullanan yeni müzisyenler ilgiyi artırmış ve Karadeniz kemençesine farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. (Atamer, 2021)

Makalenin konu edindiği geçiş sürecini de yansıtan bu değişimin öncüsü Cemal Berber olarak kabul edilebilir. Cemal Berber geliştirdiği çalım tarzı ile bir çok genç sanatçıya ilham olmuş ve sanatçıların bu akımdan faydalanmasına olanak sağlamıştır. Bu akıma renk veren tekniğin adı vibrasyon yöntemidir. Bu yöntem ile gelişen ve zenginlik kazanan kemençe, yörede büyük bir yayılım göstermiş ve bu yayılımın kültürel değişimlere sebep olması bu araştırmanın gereğini oluşturmuştur.

¹ Sorumlu Yazar: Yüksek Lisans Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye. E-mail: aydin.sarmusak1@org.sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0003-3558-0538

² Prof.Dr., Devlet Konservatuvarı, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye. E-mail: sazakn@sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0001-8068-6126

Türk Müziğinde Kemençe

Doğan (2021) a göre Karadeniz kemençesi, bir ağacın ahşap bir gemiyi andıracak şekilde yontularak üzerine üç telin gerilmesi ile üretilen bir yaylı çalgı türüdür. Bu teller önceden kemençeye klavye takılmadan çalınırmış fakat sonraki yıllarda kemençe üzerine klavye takılmaya başlanmıştır. Teller eski zamanlarda bağırsaktan yapılmış fakat günümüzde çelik teller kullanılmaktadır. Yay bölümü at kuyruğundan üretilir. Bu çalgı türü genellikle kırmızı erik ağacı, karadut ve ardıç ağaçlarından üretilmektedir. Günümüzde keleş ve armut ağaçlarından da yumuşak sesli güzel kemençeler ortaya çıkmaktadır fakat bu sesleri yakalayabilmek biraz da ustanın elinde ve yeteneğindedir. Özel işlenmiş ağaçlar yontularak kalıbı çıkarılan enstrümanın üzerine hartama kapağı takılır. Hartama kemençede sesin bulunması için en önemli bölümlerden bir tanesidir. Hartama ne kadar kalın yada ince olursa ses kalınlığı yada inceliği de o kadar değişkenlik gösterir. Hartama Doğu Karadeniz kıyıları gibi dağlık ve yağışlı yörelerde, kiremidin yerini tutan düz, ince yaprak durumuna getirilmiş tahtadan yapılan dam örtüsüdür.

Fotoğraf 1. Sarmaşık Ağacından Karadeniz Kemençesi Görseli (Aydın Sarmusak Kişisel Arşivi, 2022)

Kemençe ile ilgili Karadeniz (2021;28) şunları söylemektedir. Türklerin ilk yaylı sazına ıklık ismi verilmiştir. Göktürklerden bu yana sürekli göç eden Türkler vesilesi ile Anadolu ya yayılmıştır. Yay ve ok ile çalınabilir manası vardır. Bu ıklık Anadolu da icra edenlere kemençeci denmiştir. Ve ıklığın kendisine de kemençe denmiştir.

Duygulu (2014;280) ya göre kemençe, bir kısım yaylı çalgıya verilen isimdir fakat bunlar yapısal karakterleri ve çalım teknikleri bakımından diğer yaylı enstrümanlardan farklıdır. Tellioglu (2004) yaptığı çalışmalar sonucu Doğu Karadeniz de en çok kullanılan enstrümanın kemençe olduğunu söylemekte ve kemençeyi Doğu Karadeniz'e Kıpçakların getirdiğini düşünmektedir. XI. Yüzyıldan itibaren bir Türk boyu olan Kıpçaklar balkanlardan aşağıya inerek Gürcüler ile temas etmiş ve Doğu Karadeniz de paralı askerlik yapmaya başlamışlar ve daha sonra da Gürcü devleti içinde yönetici makamlarında yükselmişlerdir. Tamara adındaki Gürcü kraliçesinin kurduğu Trabzon devletinin de ordusunun büyük bir kısmını Kıpçaklar oluşturmaktaydı. Akat (2013)'a göre Doğu Karadeniz dışında Türkiye de İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde kemençe çok yaygındır. Aynı zamanda mübadele dönemi vesilesi ile Yunanistan'a giden Doğu Karadenizliler vesilesi ile Yunanistan'da Karadeniz kemençesi hayli aktifleşmiş ve yayılmıştır. Yurt dışında aynı zamanda ekonomik sebepler ile göç eden Karadenizlilerden dolayı da Almanya başta olmak üzere birçok ülkede Karadeniz kemençesi icra edilmektedir.

Karadeniz Kemençesinin Yapımı

Başkan (2021)'a göre Karadeniz kemençesi kütük dediğimiz bir ağacın el ile oyularak ortalama bir hafta ya da on gün içerisinde şekil verilmesi sureti ile yapılmaktadır. Kemençeyi yapma konusunda elinizdeki ağacın kuru ya da yaş olması noktası da kemençenin yapım süresinde etkilidir. Kemençeyi üreten ustaya göre ağaçların kesildikten sonra bekletilme

süreleri vardır. Bu süreler üreticilerine göre değişiklik gösterebilir. Kimi ustalar ağacı altı ay beklettikten sonra yapım aşamasına başlar. Bazı kemençe ustaları 20 ya da 30 yıllık kesilmiş ve kurutulmuş ağaçlar ile kemençe üretimi gerçekleştirir. Karadeniz kemençesi genel olarak erik ağacından, dut ağacından ve ardıç ağacından yapılır. Fakat son zamanlarda Armut ağacı, kebek ağacı ve Sarmaşık ağaçlarından yapılan kemençelerde beğenilmekte ve rağbet görmektedir.

Transpoze yöntemi Karadeniz kemençe sanatçısı Cemal Berber tarafından kullanılmıştır. Berber (2021) e göre transpoze yöntemi ile Karadeniz kemençesi de diğer enstrümanlar gibi hiç akordu oynatmadan aynı anda birkaç oktav çalınabilir. Bu yöntem yörede pek bilinmediği için pek tercih edilmemektedir. Ya da bunun sebebi mantıken horon çalarken kaydeleri rahat döndürememe sorununu ortaya çıkarmasıdır. Hızlı bir metronomda çalındığı için kemençeciler bu metodu keşfettikleri halde tercih etmelerinin bir sebebi de zor olmasıdır. Fakat son dönemlerde küreselleşmesinin olanaklarıyla hızlı etkileşim sayesinde müzisyenler arasında yaygınlaşmış ve kullanılmaya başlanmıştır.

Kemençenin Günümüzde Yaşam Alanı ve Yayılma Süreci

Başkan (2021) a göre Doğu Karadeniz de yaşayan Türk ve Rum asıllı vatandaşların bazı sebeplerden ötürü göç etmesi sebebiyle kemençe kültürü Türkiye'nin ve Dünya'nın birçok yerine ulaşmıştır. Kemençe kültürü genellikle Doğu Karadeniz illerinde ağırlıklı olarak görülmektedir. İlk olarak Rusya'nın 1915'te Trabzon'u işgali ile Halkın Sakarya, Samsun, Bursa gibi illere yoğun olarak göç etmesi sebebi ile kemençe kültürü bu şehirlere taşınmış oldu. Sonrasın da Kemençe kültürü mübadele dönemi etkisi ile Yunanistan'a taşınmış oldu. Bu göçler zorunlu olan göçlerdi. Bu göçlerden sonra ekonomik sorunlardan ötürü de ülke içinde İstanbul, İzmir, Ankara vb. gibi büyük şehirlere yayılım gösteren kemençe aynı zamanda yurt dışına da göç vesilesi ile yayılım göstermiş ve Almanya başta olmak üzere Avusturya, Hollanda gibi Avrupa ülkelerinde yoğun olarak görülmeye başlamıştır.

Kemençe kültürü Doğu Karadeniz'de; Rize, Trabzon ve Giresun illerinde yaygınlık göstermiş ve bu bölgelerde son halini aldığı gözlenmektedir. Kemençe kültürü yayılım süreci Doğu Karadeniz illerinde başlamıştır. Karadeniz kemençesi 1923 yılında mübadele ile Yunanistan'a giden Rum halkının kemençe kültürünü beraberinde getirmesi ile Karadeniz kemençesi Yunanistan müzik kültüründe de yerini almıştır. (Doğan, 2021)

Kemençenin Yapısı

Doğan (2021)'a göre kemençe; 55-58 cm gibi ortalama bir uzunluğa sahiptir. Kemençe dip bölümünden 4 cm yükseklikte, baş taraftan ise 3 cm yükseklikte olur. Elimiz ile tuttuğumuz sap kısmı ise 5 cm olmalıdır. Tel burgularının kafa tarafından takıldığı en üst bölümü 7,5 cm civarında olur. Kemençenin dip tarafından genişliği 9 cm olmalıdır. Ortasına iki adet ses deliği açılmalıdır ve bu deliklerin uzunluğu 7 cm, ikisinin genişlik arası ise 3 cm olmalıdır. Kemençenin üzerine takılan Hartama adındaki kapağın uzunluğu 42 cm olmalıdır. Kemençenin yayı erkek at kuyruğundan olmalıdır ve uzunluğu da ortalama 58 cm olabilir. Erkek at kuyruğunu seçme sebebimiz ise dişi atın arka bölümden sıvı olarak dışkısını çıkarması sonucu asitli sıvı kuyruğuna temas eder ve kuyruk verimsiz olur. Fakat erkek at da böyle bir sorun yoktur. Çünkü ufak tuvaletini önden giderir. Kemençede verdiğimiz bu boyutlar ustasından ustasına göre bazı değişiklikler gösterebilir. Çünkü bunun iki sebebi vardır. Birincisi doğal olarak her usta kendine özgü bir cm boyutu belirleyip kendi tarzını ortaya koymak isteyebilir. İkincisi de kalın ve ince sesli kemençeler yapabilmek için kemençenin içini bazen daha geniş oymamız gerekebiliyor. Kemençenin uzunluğu aynı olsa bile yüksekliği farklı olabiliyor. Çünkü kalın sesli kemençe ince sesli kemençeden daha yüksek yapılır. Ve bunda hartama'yı ince yada kalın yapmamız da rol oynar. Bilindiği gibi kemençe çift ve tek sesleri karışık bir şekilde çalınabilen bir enstrümandır. Bunun sebebi şudur. 4 ses aralığında akort edildiği için sesler birbirini bozmaz. Bir telde nota basarken diğer telde boşta sürmeye devam ederiz. Ayakta ve oturarak çok rahat çalınabilir. Genelde slow eserler oturarak icra edilir. Horonlar ise ayakta icra edilir. Kemençede kapağın ortasında açtığımız delik üzerinde telleri kaldırma vazifesi gören ve ahşaptan yapılan bir eşşek vardır. Yörede buna Eşşek denilmesinin sebebi kemençede en büyük yükü taşımasıdır ve bu eşşegin altında bir can direği dediğimiz ahşap destek vardır. Bu direkler keman gibi enstrümanlarda da vardır. Bu eşşek ince telin altına takılır. 3 tel ile icra edilen kemençe son zamanlarda 4 tel ile icra edilmeye de başlamıştır. 4 tel yörede karşılık bulmuş ve bazı müzisyenlerce kullanılmaktadır fakat 5 ve 6 teli deneyenlerde olmuştur lakin bu şimdilik bir karşılık görmemiştir yörede.

20. Yüzyıl'da Doğu Karadeniz Müziğinde Gelişim Aşamaları

Yapılan araştırmalar neticesinde en eski kemençecilerin Görele doğumlu Tuzcuoğlu Osman ve Kuyucuoğlu adı ile anılan kişiler olduğu bilinmektedir. Bu icracıların doğum tarihlerinin 1829 ve 1830 oldukları belirtilse de kesin bir kanıt henüz kayıtlara işlenmemiştir. Tuzcuoğlu Osman ve Kuyucuoğlu'ndan sonra, en eski kayıtları olan ikinci kuşak kemençeciler 1878 doğumlu Halik Kodlak ve 1888 doğumlu Rizeli Sadık adlı kemençecilerdir. İkinci kuşak olan bu kemençeciler çaldıkları eserleri ses kayıt cihazları ile kaydetmeleri sayesinde, 20. yy. Karadeniz müziği örneklerine ulaşabilmekteyiz. Bunların sonrasında ise üçüncü kuşak kemençeciler olarak bilinen Hüseyin Dilaver, Picoğlu Osman lakaplı Osman Gökçe, Durkaya lakaplı Kemal İpşir ve Bahaddin Çamuralı gibi kemençe icracıları gelmektedir. Bu icracılar vesilesi ile Karadeniz müziğinin temellerinin atıldığı görülmektedir (Başkan, 2021).

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Ortalama yüzyıllık bu kemençecilerin eserlerini inceleyecek olursak aşağıdaki örneklerde sürekli çift tel üzerinden slow eserlerde sade süssüz bir çalım görülmektedir. Vibrasyon Tekniğine hiç rastlanmamaktadır. Bu tekniğin son yıllarda kullanımında öncülük eden kişilerden biri olan Cemal Berber görülmektedir. Bu araştırmada Karadeniz Kemençe'sinin popülerleşmesine etki eden faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma, var olan bir durumun detaylı olarak araştırılması açısından durum çalışması desenindedir. Bunun yanında, Karadeniz Kemençe'sinin popülerleşmesine tarihsel açıdan bakışı ile tarihsel araştırma yönü bulunmaktadır. Durum çalışmalarında bir olgunu açıklanmasında birçok veri toplama aracı ortaya konulabilir. Araştırmamızda görüşme kayıtları, video kayıtları, haberler ve fotoğraflar gibi dokümanların incelenmesi yapılmıştır.

Karadeniz Kemençesinde Vibrasyon Tekniği Uygulanması

Aşağıda yayınladığımız youtube linkli Karadeniz kemençesinde vibrasyon tekniği adlı video da vibrasyon tekniği nedir, Karadeniz kemençesinde vibrasyon tekniği kullanılmadan önce nasıl bir icra yapıldı ve Karadeniz kemençesinde vibrasyon tekniği kullanılmaya başlandıktan sonra nasıl bir icra şekli ortaya çıktığını uygulamalı bir şekilde detaylı olarak göstermekteyiz.

Karadeniz Kemençesinde Vibrasyon Tekniği

Video 1. Aydın Sarmusak'ın Karadeniz Kemençesinde Vibrasyon Tekniği Adlı Tanıtım Videosu Örneği (Aydın Sarmusak, 2022)

Karadeniz Kemençesinde Vibrasyon Tekniğinin Uygulanmasında Müzisyen Yorumları

Sakarya Üniversitesi Devlet Konservatuvarında Çalgı eğitimi bölümünde akademisyen olarak görev yapan ve konservatuvarın Keman derslerini veren Öğr.Gör. Atalay DURMAZ ile bu konu hakkında ufak bir görüşme yaptık.

Durmaz (2022)'a göre Vibrasyon tekniği Karadeniz kemençesinde olduğu gibi yaylı enstrümanların hemen hemen hepsinde sesi titreterek, icra edilen esere duygusal nağmeler katmaktır. Ve bu teknik icra edilen eserleri güzelleştirir.

Durmaz'a göre buradaki en önemli husus vibrasyon yapayım derken aşırıya kaçmamaktır. Yani icra edilen eseri güzelleştireyim derken sürekli bir vibrasyon tekniği yapılırsa eserin orijinal halinin bozulabileceğini ve o zaman kulağa hoş gelmeyebileceğini ifade etmektedir.

Bir Karadeniz kemençesi icracısı ve Solist olan, aynı zamanda Aranjörlik yapan sevgili İhsan Doğan ile bu konu hakkındaki görüşmemizde (Doğan, 2021) bizlere neden bir eserde keman çağırayım ki, kemençede bu nağmeleri vibrasyon tekniği kullanarak yapabilme imkanım varken diyerek, kemençede vibrasyon yapmanın bir şart olduğunu ve kemençeyi bozmadığını, tam aksine geliştirdiğini söylemektedir. Karadeniz kemençesinin kalıplar içine giremeyecek kadar zengin ve gelişime açık bir enstrüman olduğunu da sözlerinin devamında ifade etmektedir.

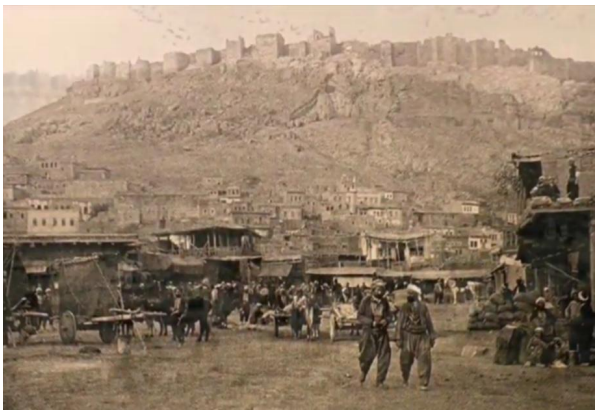
Piçoğlu Osman - Eşref Bey Ağdı

Video 2. Picoğlu Osman'ın Eşref Bey Ağdı Adlı Slow Kemençe İcrası Örneği (Yeşil Mavi Giresun, 2021)

Şekil 2'deki eserde ortalama 80 yıl önce kayıt yapılan en eski Karadeniz müziklerinden slow bir örnek verilmiştir ve örnekte kemençenin bilinen ilk icra yıllarında nasıl icra edildiği görülmektedir.

Rizeli Sadık – Temur Aga (Bayburt)

Video 3. Günümüzde Temir Ağa Olarak Bilinen Eserin Rizeli Sadık Tarafından Ortalama 90 Yıl Önce Alınan Ses Kaydı Örneği (Bayburt Bülteni, 2021)

Video 3'deki eserde ortalama 90 yıl önce kayıt yapılan en eski Karadeniz müziklerinden slow bir örnek verilmiştir. Örnekte kemençenin bilinen ilk icra yıllarında nasıl icra edildiği görülmektedir. Eser icrasında hiç vibrasyon tekniğine rastlanmamaktadır.

Hüseyin Dilaver – Koydun Beni Sen Derde

Video 4. Hüseyin Dilaver’in Ortalama 80 Yıl Önce Seslendirdiği Koydun Beni Sen Derde Adlı Eser Örneği (Halil Karabacak, 2021)

Video 4’te ki eser icrası örneğinde ve Hüseyin dilaverin incelenen diğer kemençe kayıtlarında hiçbir vibrasyon tekniğine rastlanmamıştır.

Cemal Berber Kimdir Ve Karadeniz Kemençesine Etkisi

Bu bölümde Cemal Berber ile yaptığım görüşme kayıtlarının transkriptleri sunulmuştur.

Cemal Berber 1967 yılında Trabzon’un Of ilçesinde Kazanlı köyünde dünyaya gelmiştir. 8 çocuklu bir ailenin sondan ikinci çocuğudur. Almanya’ya gurbetçi giden bir babanın oğlu olduğu için 14 yaşına kadar neredeyse babasını birkaç kez görmüştür. Babası gençliğinde kemençe çalmasına rağmen muhafazakar olması sebebi ile oğlunun kemençe çalmasına pek sıcak bakmamış, annesi ise muhafazakar olup aynı zamanda müziği çok seven ve bazen Türk Sanat Müziği okuyan bir kadındır.

Fotoğraf 2. Cemal Berber İle Bir Kare (Aydın Sarmusak Kişisel Arşivi, 2020)

Kardeşlerinin de müzik ve tiyatroya karşı yeteneklerinin olmasına rağmen hiçbir zaman sanata karşı eğilimleri-icraları olmadığını söyleyen Cemal Berber, yapılan söyleşide sorularımızı şöyle cevapladı, “Çocukluğumda müziği çok severdim ancak çok utangaçtım. Bir davet üzerine bulunduğum ortamda kemençe çalınıyordu. O sıralar 15-14 yaşlarındaydım. İzlerken çok beğenmiştim. Kemençeyi orada gördükten sonra ilgim arttı. Daha sonra akrabamın evinde bir kemençe bulmuştum. Onu elime ilk kez alıp bir türkü çıkarmaya çalışmıştım. Kısa zamanda kemençeyle her şeyi çalabilecek konuma geldiğimi fark etmiştim. Müziği hiçbir zaman para kazanmak için icra etmedim, bu sebeple hiçbir kayıt ya da albüm yapmadım. Yani müziği ticarete yönelik kullanmadım hiçbir zaman. Birgün Trabzon Uzungöl’de şöminenin başında arkadaşlar ile kemençe eşliğinde türkü söylerken o sırada belgesel için orada bulunan özel bir televizyon kanalının ekibi bizi fark etti. Çok ilgilerini çekti, orada beni çekmeye karar verdiler ve yapacakları belgeseli çevirip Cemal Berber belgeseli şeklinde yayınladılar. Belgesel yayınlanınca birçok ünlü Karadeniz sanatçısı beni tanımaya başladı. Birçok teklif aldım fakat o zamanlar yine tercihim işin ticari boyutunu kabul etmemekten yöne kullanmıştım. Daha sonra Fuat Saka ile tanıştık, ilk teklifte kabul etmemiştim fakat tanışınca iyi bir arkadaşlık geliştirdik. Bu noktada Fuat ile beraber çalışmaya başlamıştık. Çalışmaya başladıktan sonra tabii profesyonel anlamda artık sahnelerdeydik. Bu süreç sadece konserden konsere ve televizyon programları şeklinde devam etti. Kemençeye başlarken farklı stillerle başladım, Karadeniz müzikleriyle başlamamıştım. Kemençe ile Anadolu müziklerini çıkarmaya çalışıyordum. Yani Türk halk müziğini kemençeye uyarlamaya başlamıştım. Kemençeden farklı notalar çıkabildiğini görmüştüm. Bu sıralarda genç Karadeniz sanatçıların ilgisini çekmiş olacak ki bir çok genç Kemençeci arkadaş benimle iletişime geçmişti. Ekin Uzunlar, Selçuk Balcı, İmera Grubunun solisti gibi bir çok genç sanatçı bana ulaştı. Bu noktada onlara desteğimi esirgemedim. Bu zaten mutluluk verici bir şeydi. Yeni bir akımın keşfedilmesi tarif edilemez bir zenginlikti yöremiz ve Türk müzik kültürü için. O zamanlar otantikçiler benim müzik türümü yargılamıştı, çok geniş kitlelere hitap etmediğim için popülerliği de sorgulanıyordu haliyle. Gençlerin bu teknikleri kullanmasıyla halk akıma alıştı. Zaman beni haklı çıkardı diyebiliriz.” dedi. Cemal Berber aynı zamanda transpoze yöntemi ile kemençeyi akort değiştirmeden 5 farklı ses üzerinden çalabilmektedir. Üst düzey nota bilgisi olmayan Cemal Berber bunu tamamen güvendiği kulağı üzerinden yapmaktadır. Gençlerin kemençede birgün transpoze yöntemini de keşfedip Karadeniz müziğini üst zirvelere taşıyacağına inancı tam olan Cemal Berber bugün hala Trabzon’un Of ilçesinde doğduğu köyde yaşamaktadır ve Fuat Saka ile konserlerine devam etmektedir. (Berber, 2021).

Fuat Saka – Rap Atma (Salı Sefası)

Video 5. Cemal Berber’in Fuat Saka İle Birlikte Kemençede Transpoze İcrası Örneği (oGuZ555salisefasi, 2021)

Cemal Berber – Ben Bir Küçücük Sevdalı Kuştum 2013 (Yeni)

Video 6. Cemal Berber'in Vibrasyon Tekniğini İcra Ettiği TRT Müzik Ekranından Bir Örnek (Megaoflii61, 2021)

Cemal Berber'in vibrasyon tekniğini uygulayış biçimi Şekil 6'da yer alan video da net bir şekilde görülmektedir.

Selçuk Balcı'nın Kemençe İle Müziğe Başlamasında Cemal Berber'in Etkisi

Terzi (2011)'e göre Selçuk Balcı kemençeye başladığı ilk yıllarda Ankara da bir konsere gitmiş ve Fuat Saka'nın yanında kemençesini icra eden Cemal Berber'i izleyerek ondan çok etkilenmiştir. Hemen eve gidince onun gibi değişik melodileri denemeye başlamış ve yavaş yavaş kemençeyi geliştirip günümüze kadar gelmiştir.

Fotoğraf 3. Selçuk Balcı Malatya Konserinden Bir Kare (İhlas Haber Ajansı, 2021)

Fotoğraf 3'te görülen konser Malatya'da yani Karadeniz yöresi dışında yapıldığı halde halkın konser alanını doldurması, bizlere Karadeniz müziğinin ve kemençenin artık ülkenin genelinde ilgi gördüğünü gösterir niteliktedir. Zira Selçuk Balcı'nın Urfa, Diyarbakır, Gazi Antep gibi birçok şehirde de Karadeniz dışındaki konserleri fazla ilgi görmekte ve Karadeniz müziği, yayılım-dinlenme alanını genişletmiştir.

Selçuk Balcı – Ayrılamam (Official Music Video 2017 Kalan Müzik)

Video 7. Selçuk Balcı'nın Ayrılamam Adlı Eserinin Youtube Videosu (Kalan Müzik, 2021)

Ekin Uzunlar'ın Kemençe ile Müziğe Başlamasında Cemal Berber'in Etkisi

Tv281 (2021) Youtube videosun'da Giresun Üniversitesinde Öğretim Üyesi olan Kamil Patan'ın Yolcu Yolunda Gerek adlı programda Ekin Uzunlar'a "Kimden etkilendin idolün kim oldu" diye sorduğu soru karşısında Ekin Uzunlar; "Ben aslında ilk Cemal Berber var Fuat Saka'nın Kemençecisi Cemal abim, o dönemlerde bayağı meşhurdur ve Kemençe de farklı bir tavır oluşturmuştu, biraz daha kemençe ile violin böyle biraz daha keman vari bir stil. O stil aslında o akımı başlattı ondan sonra kendimi geliştirip kendi stilimi buldum ve ekin uzunlar stili oluştu, sağ olsun bunu da insanlar beğendi ve kabul ettiler" şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Fotoğraf 4. Ekin Uzunlar Trabzon Akçaabat Konseri (Trabzonhaber24, 2021)

Mustafa Ceceli @ Ekin Uzunlar – Öptüm Nefesinden

Video 8. Ekin Uzunlar İle Mustafa Ceceli'nin Düet Yaptıkları Öptüm Nefesinden Adlı Eseri (Mustafa Ceceli, 2021)

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere Cemal Berber'in sadece Ankara da verdiği birkaç konser ile Selçuk Balcı ve Ekin Uzunlar gibi değerli müzisyenler ortaya çıkmış. Milyonlara ulaşan kitlelere sahip olmuşlardır. Ve bu müzisyenler

örneklerde de görüldüğü gibi Türkiye de Mustafa Ceceli vb. gibi birçok tanınan ve sevilen müzisyenler ile kemençe eşliğinde yeni müzikler denemekteler ve bunlarda izlenme oranlarından anlaşılacağı gibi fazlasıyla beğenilmektedir. Bunun sonucunda nice genç kuşakta bu akıma kapılıp Cemal Berberin bu yeni akımı içinde kendilerini bulmuşlardır. Ve Cemal Berber sadece Ankara da Konserlerde çıkmamış, Fuat Saka'nın markası ve kalitesi sebebi ile Trt vb. gibi birçok ulusal kanalın yanında Dünyanın birçok merkezinde ve Türkiye'nin birçok ilinde konserlerde bu yeni akımını nice büyük kitlelere sunma fırsatını yakalamıştır. Bu akım ile genç kuşaklar kemençeden etkilenmişler ve aslında kemençe de yani kendi öz kültürlerinde şuan ki benliklerini bulmuşlardır.

Sonuç

Yörece yerelde icra edilen Karadeniz müziğindeki kulak tınısı artık genç kuşağın ilgisini çekmiyordu. Çalışmamızın sonucu ile Cemal Berber'in yeni bir müzik kültürü geliştirmesi ve bu kültürden etkilenen genç kemençecilerin akımı temsil etmesiyle beraber Karadeniz müziğinin popülaritesini arttırdığı görülmektedir. Karadeniz müziklerinin icra edildiği konserler ve YouTube yayınlarında da görülebileceği üzere kitle artışı gözlemlenmektedir. Daha geniş kitlelere hitap etmeye başlayan Karadeniz müzik kültürü önceki yıllara oranla büyük bir değişim kaydetmiştir. Karadeniz müzik kültürü kuşaktan kuşağa yayılmaya ve değişim ile gelişim göstermeye başlaması, ilerleyen yıllarda bu popülasyonun Türk müzik kültüründe adını yazdıracığı öngörülmektedir. Müzik kültürü zamanın şartlarına göre değişime ve gelişime açıktır ve kültürün yok olmaması için bazı değişimler ve gelişimler zorunludur. Bu noktada Cemal Berber de kendi dönemindeki müziğe uzak kalmamış fakat bunun yanında gelişime açık olmuştur. Karadeniz müziği için artık tabuların yıkılması gerektiği konusu halk tarafından da benimsenmiştir. Tüm sonuçların eşliğinde Cemal Berber'in bu yeni akımı ile birlikte birçok müzisyeni kemençeye ve müziğe başlatarak, Karadeniz müziğindeki gelişime vibrasyon tekniği ile vesile olduğu ve öncülük ettiği anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Akat, A. (2017). Doğu karadeniz bölgesi müziklerinin popülarleşmesi süreci ve etkilenimleri. *Kültür ve Turizm Bakanlığı Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, 9-10.
- Akat, A. (2013). Karadeniz kemençesinde icra farklılıkları: Görele çevresinin çiftetelli havaları ve taksimleri. *Porte Akademik Müzik ve Dans Araştırmaları Dergisi*, 2.
- Atamer, S. (2021, Aralık 15). Konu [Ses dosyası transcript].
- Başkan, E. (2021, Ocak 25). Konu [Ses dosyası transcript].
- Başkan, E. (2021, Ocak 25). Konu [Ses dosyası transcript].
- Berber, C. (2021, Mayıs 06). Konu [Ses dosyası transcript].
- Berber, C. (2021, Mayıs 06). Konu [Ses dosyası transcript].
- Durmaz, A. (2022, Mayıs 08). Konu [Ses dosyası transcript].
- Duygulu, M. (2014). *Türk halk müziği sözlüğü*. Pan Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2021 Haziran 10). Konu [Ses dosyası transcript].
- Doğan, İ. (2021 Haziran 10). Konu [Ses dosyası transcript].
- Doğan, İ. (2021 Haziran 10). Konu [Ses dosyası transcript].
- Doğan, İ. (2021 Haziran 10). Konu [Ses dosyası transcript].
- Tellioğlu, İ. (2004). *Doğu Karadeniz'de Türkler*. Serander Yayınları.
- Karadeniz, A. (2012). *Pontus euxinos kemençe ve boron*. Berikan Yayınevi.

Web Siteleri

- İhlas Haber Ajansı. (2019, Ağustos 27). *Selçuk Balcı konseri*. <http://www.malatyasoz.com/selcuk-balci-konseri-23984-haberi>
- Terzi, Ş. (2011, 13 Ağustos). *Kemençe dert ortağım*. Hürriyet Kelebek. <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/kemence-dert-ortagim-18470352>
- Trabzonhaber24. (2019, Temmuz 21). *Akçaabat'ta halk festivali dolu dolu yaşıyor*. <http://www.trabzonhaber24.com/kultur-sanat/akcaabatta-halk-festivali-dolu-dolu-yasiyor-h20080.html>

Youtube Linkleri

- Aydın Sarmusak. (2022, Mayıs 09). *Karadeniz kemençesinde vibrasyon tekniği* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=k-hx4l4nDME&t=1s>

- Megaoflii61. (2021, Haziran 07). *Cemal berber ben bir küçük sevdalı kuştum 2013* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=9DojA8M0avw>
- Mustafa Ceceli. (2021, Mayıs 24). *Mustafa ceceli & Ekin uzunlar - Öptüm nefesinden* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=NXthCwi4YQ8>
- Mustafa Cinal. (2021, Mayıs 24). *1997 kemeçe ağasarlı Süleyman boronla kadirgaya iniş 1*[Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Bab-QuQRyf8>
- OGuZ555salisefasi. (2021, Haziran 07). *Fuat saka - Rap atma (Salı sefası) 11.05.2010* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Ve6cvJcrhOM>
- Tv281. (2021, Nisan 17). *Ekin uzunlar yolcu yolunda gerek programında* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=PFUuo8iyC44>
- Yeşil Mavi Giresun. (2021, Haziran 07). *Piçoğlu osman - Eşref bey agıdı* [Video]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=eLILgS_qKAc&t=35s
- 61cibara. (2021, Mayıs 23). *Kemeçe muhabbet Şenol Çakır & Necmi Cinal 2003/1* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=7wZEFM2Kfi8>
- Bayburt Bülteni. (2021, Haziran 07). *Rizeli sadık - Temur aga (Bayburt)* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=eW6LM5o56CU>
- Halil Karabacak. (2021, Haziran 07). *Hüseyin Dilaver-Koydun beni sen derde* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=5ReKOBScJ1Y>
- Kalan Müzik. (2021, Mayıs 23). *Selçuk balcı - Ayrılamam (Official music video 2017 kalan müzik)* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=OOjO2xwFjiY>

Black Sea Kemence in Turkish Music, and Cemal Berber! contributions

Abstract

Although the date of its emergence is too old to be determined, the Black Sea Kemençe was not used effectively throughout Turkey until 2000. For this reason, the music made with the Black Sea kemençe cannot go beyond certain patterns. In the beginning, the style of performing the kemençe was generally performed with a trill ornament over double strings, that is, by hitting the finger quickly on the string. Bringing a new breath to the Black Sea music, this sound form, which emerged by moving the fingers back and forth on a note on the instrument keyboard, which we call the vibration technique of Cemal Berber, contributed to the popularity of the music performed with the Black Sea kemençe. In our article, personal interviews were held with musicians who were accepted by the public by making literature reviews and document analysis. In the research, personal interviews were conducted with musicians who were accepted by the public by making literature reviews and document analysis. The playing styles made with the kemençe in an average of 70 years were mentioned. In this article, attention was drawn to the influence of Cemal Berber on the relaxation and prevalence of the music, which was revealed as a result of different playing styles. In the related article, kemençe forms the universe of this study. The effect of the differences in performance with the kemençe on the music of the Black Sea is also reflected and described in this research.

Keywords: Popularity of Kemence, Cemal Berber, Black Sea Kemence, Black Sea Music Culture